

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова

П. М. Карась, О. М. Крамаренко

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до виконання практичних і самостійних робіт
з дисципліни "Кредитування і контроль"**

Рекомендовано Методичною радою НУК

Миколаїв 2004

Карась П.М., Крамаренко О.М. Методичні вказівки до виконання практичних і самостійних робіт з дисципліни "Кредитування і контроль". – Миколаїв: НУК, 2004. – 20 с.

Кафедра фінансів

Розглядається система відносин, які виникають між комерційним банком і позичальником у процесі здійснення кредитних операцій. Містять десять тем для опрацювання, до кожної з яких подано рекомендовану літературу.

Вказівки призначені для виконання практичних і самостійних робіт з дисципліни "Кредитування і контроль".

Рецензент канд. екон. наук, доц. Красночубенко К.В.

ВСТУП

Дисципліна "Кредитування і контроль" належить до прикладних дисциплін при підготовці фахівців банківського профілю, вона є також одним з базових курсів магістерської програми. Курс тісно пов'язаний з дисциплінами "Банківські операції", "Національний банк і грошово-кредитна політика", "Банківський менеджмент", "Фінансовий менеджмент", "Банківський нагляд", "Облік і аудит у банку", "Аналіз банківської діяльності" та ін.

Тема 1. Засади банківського кредитування та прийняття рішень про надання позики

1.1. Задачі, тести, ситуації для самостійного опрацювання

1. На підставі даних кредитної заявки необхідно вирішити питання про доцільність надання кредиту, його розмір, розмір ризику на цього позичальника та обґрунтувати своє рішення.

До банку надійшла заявка на видачу кредиту від позичальника – клієнта цього ж банку:

Сума потрібної позики	130 000 грн
Термін кредитування	три місяці
Здогадна відсоткова ставка	22 %
Кошти, що надійдуть від використання позики (грошовий потік)	150 000 грн
Об'єкт кредитування	товари в обігу
Застава	банківський сертифікат на суму 130000 грн на строк 3,5 місяці
Метод погашення кредиту	одноразово, у кінці строку

На підставі балансових даних розраховано:

Коефіцієнт миттєвої ліквідності	0,27
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,31
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,85
Коефіцієнт маневреності	0,65
Коефіцієнт незалежності	0,75
Сума власного обігового капіталу	30 000 грн
Рентабельність підприємства (середньо-річна)	25 %

За кредитною історією з'ясовано:

Сукупна заборгованість за позабалансовими зобов'язаннями	15 000 грн
Затримка повернення у минулому	Один раз
Прострочені кредити	0
Пролонгації	Один раз

Капітал банку складає 5 000 000 грн.

2. На підставі даних кредитної заявки необхідно вирішити питання про доцільність надання кредиту, його розмір та обґрунтувати своє рішення. Визначити розмір ризику на інсайдера.

До банку надійшла заявка на видачу кредиту від позичальника – інсайдера банку:

Сума потрібної позики	110 000 грн
Термін кредитування	Два місяці
Згодна відсоткова ставка	21%
Метод погашення кредиту	Одноразово, у кінці строку
Кошти, що надійдуть від використання позики (грошовий потік)	140 000 грн
Об'єкт кредитування	Товари в обігу
Застава	Товари в обігу на суму 130 000 грн

На підставі балансових даних розраховано:

Коефіцієнт миттєвої ліквідності	0,21
Коефіцієнт загальної ліквідності	2,01
Коефіцієнт поточної ліквідності	0,80
Коефіцієнт маневреності	0,60
Коефіцієнт незалежності	0,55
Сума власного обігового капіталу	20 000 грн
Рентабельність підприємства (середньорічна)	20 %

За кредитною історією з'ясовано:

Сукупна заборгованість за позабалансовими зобов'язаннями	14 000 грн
Затримка повернення у минулому	0
Прострочені кредити	0
Пролонгації	0
Номінальна вартість акцій, що знаходяться у інсайдера	132 000 грн.
Капітал банку	55 000 000 грн.

Література: [1; 3; 8; 9; 10, с. 130–160; 11, с. 385–430; 13, с. 199–313; 14, с. 69–120; 15, с. 8–19].

Тема 2. Банківські ризики

2.1. Задачі, тести, ситуації для самостійного опрацювання

1. Вибрати правильне визначення поняттю "банківський ризик":

- а) вірогідність збитків чи втрат;
- б) імовірність невдачі або витрат, пов'язана з конкретним напрямком дії;
- в) імовірність небажаної події;
- г) загроза втрати частини ресурсів, недоодержання доходів, створення додаткових видатків у результаті здійснення фінансових операцій.

2. Класифікувати ризики залежно від сфери виникнення.

3. Визначити вірне твердження:

- а) ризик платоспроможності полягає в тому, що внаслідок неефективної структури зобов'язань і вкладень банку може виникнути ситуація, за якої банк не зможе виконати всі свої платежі;
- б) ризик платоспроможності – небезпека виникнення проблеми нестачі ліквідних активів для забезпечення виконання власних зобов'язань;
- в) ризик платоспроможності – ризик фінансових втрат, пов'язаних із вкладенням у цінні папери.

4. Перелічити ризики вищого порядку та дати їм характеристики.

5. Які види ризиків притаманні кредитним операціям?

Література: [1; 3; 8; 9; 10, с. 383–430; 12, с. 7–34; 13, с. 9–49; 14, с. 167–204; 15, с. 19–25].

Тема 3. Кредитний ризик як складова банківських ризиків

3.1. Теоретичні відомості

Один з найбільш важливих показників кредитного ризику – ймовірність виникнення несприятливих подій за угодою. Величина ризику визначається за формулою

$$W = p(c)S,$$

де $p(c)$ – ймовірність виникнення збитків за кредитною угодою; S – сума позики, що зафіксована в кредитній угоді.

Для оцінки міри ризикованості кредитного портфеля застосовуються абсолютні показники, подані нижче.

Можлива (сподівана) величина збитків за кредитним портфелем

$$S_p = \sum_{i=1}^n S_i p_i(c),$$

де S_i – сума i -ї кредитної угоди, $i = 1, 2, \dots, n$; $p_i(c)$ – ймовірність виникнення збитків щодо i -ї кредитної угоди (показник ризику).

Середньозважений кредитний портфельний ризик

$$L = \sum_{i=1}^n p_i(c) \frac{S_i}{S} = \frac{\sum_{i=1}^n p_i(c)}{\sum_{i=1}^n S_i} = \frac{S_p}{\sum_{i=1}^n S_i}.$$

Дисперсія (варіація) як міра кредитних ризиків щодо угод, які складають кредитний портфель банку,

$$V(p) = \sum_{i=1}^n (P_i(c) - L)^2 \cdot \frac{S_i}{S},$$

де $S = \sum_{i=1}^n S_i$.

Середньоквадратичне відхилення кредитних ризиків щодо угод, які складають кредитний портфель банку,

$$v(p) = \sqrt{V(p)}.$$

Таким чином, дисперсія та середньоквадратичне відхилення характеризують міру розсіяння кредитних ризиків щодо угод кредитного портфеля відносно середньозваженого кредитного портфельного ризику. Тобто кращі значення дисперсії та середньоквадратичного відхилення – це значення менші від середньозваженого кредитного портфельного ризику, а гірші – більші середньозваженого кредитного портфельного ризику.

Вказані показники не дають змоги однозначно оцінити ступінь ризикованості кредитного портфеля, тому застосовується показник семіваріації:

позитивна семіваріація як міра кредитних ризиків щодо угод, які складають кредитний портфель банку,

$$PSV = \sum_{i=1}^n t_i^2 \cdot \frac{S_i}{S},$$

де n – обсяг кредитного портфеля (кількість угод); t_i – від'ємні відхилення кредитних ризиків щодо угод кредитного портфеля від середньозваженого, тобто

$$t_i = \begin{cases} 0, & p_i(c) \geq L; \\ p_i(c) - L, & p_i(c) < L; \end{cases}$$

негативна семіваріація як міра кредитних ризиків щодо угод, які складають кредитний портфель банку,

$$NSV = \sum_{i=1}^n l_i^2 \cdot \frac{S_i}{S},$$

де n – обсяг кредитного портфеля (кількість угод); l_i – додатні відхилення кредитних ризиків щодо угод кредитного портфеля від середньозваженого кредитного портфельного ризику, тобто

$$l_i = \begin{cases} 0, & p_i(c) \leq L; \\ p_i(c) - L, & p_i(c) > L. \end{cases}$$

Позитивне середнє семіквадратичне відхилення як міра кредитних ризиків щодо угод, які складають кредитний портфель,

$$psv = \sqrt{PSV}.$$

Негативне середнє семіквадратичне відхилення як міра кредитних ризиків щодо угод, які складають кредитний портфель банку,

$$nsv = \sqrt{NSV}.$$

Чим більша позитивна семіваріація і чим менша їх негативна семіваріація, тим нижча міра ризикованості кредитного портфеля.

Коефіцієнт асиметрії щодо угод, які складають кредитний портфель банку,

$$a = \sum_{i=1}^n \frac{S_i}{S} (p_i(c) - L)^3 / \sqrt{V^3(p)}.$$

Очевидно, що чим менший коефіцієнт асиметрії, тим менший ступінь ризикованості кредитного портфеля.

Приклад. Кредитний портфель банку має вигляд:

Номер кредитної угоди i	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
S_i	100	350	800	650	200	900	750	150	400	500
$p_i(c)$	0,20	0,30	0,10	0,50	0,40	0,60	0,05	0,30	0,15	0,25

де S_i – сума i -ї кредитної угоди, тис. грн; $p_i(c)$ – кредитний ризик щодо i -ї кредитної угоди.

Визначити можливу (сподівану) величину збитків за кредитним портфелем, середньозважений кредитний портфельний ризик, дисперсію, середньоквадратичне відхилення кредитних ризиків щодо угод, які складають кредитний портфель банку, а також міру ризикованості кредитного портфеля на підставі показників: семіваріації, семіквадратичного відхилення та коефіцієнта асиметрії.

Розв'язання. Визначаємо можливу (сподівану) величину збитків за кредитним портфелем:

$$\begin{aligned} S_p &= 100 \cdot 0,2 + 350 \cdot 0,3 + 800 \cdot 0,1 + 650 \cdot 0,5 + \\ &+ 200 \cdot 0,4 + 900 \cdot 0,6 + 750 \cdot 0,05 + 150 \cdot 0,3 + \\ &+ 400 \cdot 0,15 + 500 \cdot 0,25 = 1\,417,5. \end{aligned}$$

Визначаємо середньозважений портфельний ризик:

$$S = 100 + 350 + 800 + 650 + 200 + 900 +$$

$$+ 750 + 150 + 400 + 500 = 4\,800;$$

$$L = S_p/S = 1\,417,5/4\,800 = 0,295.$$

Розраховуємо дисперсію (варіацію) кредитних ризиків щодо угод, які складають кредитний портфель банку:

$$\begin{aligned} V(p) = & \frac{1}{4\,800} ((0,2 - 0,295)^2 \cdot 100 + (0,3 - 0,295)^2 \cdot 350 + (0,1 - 0,295)^2 \cdot 800 + \\ & + (0,5 - 0,295)^2 \cdot 650 + (0,4 - 0,295)^2 \cdot 200 + (0,6 - 0,295)^2 \cdot 900 + \\ & + (0,05 - 0,295)^2 \cdot 750 + (0,3 - 0,295)^2 \cdot 150 + (0,15 - 0,295)^2 \cdot 400 + \\ & + (0,25 - 0,295)^2 \cdot 500)) \approx 0,041. \end{aligned}$$

Визначаємо середньоквадратичне відхилення як міру кредитних ризиків щодо угод, які складають кредитний портфель банку:

$$v = \sqrt{0,041} \approx 0,202$$

Таким чином, можна зробити висновок, що значення кредитних ризиків щодо угод, які складають даний кредитний портфель, відхиляються від середнього значення середньозваженого кредитного портфельного ризику в середньому на 0,202, тобто значення кредитних ризиків щодо угод, які складають даний кредитний портфель, знаходяться в інтервалі $(0,295 - 0,202; 0,295 + 0,202)$.

Підрахуємо позитивну семіваріацію, попередньо визначивши від'ємні відхилення кредитних ризиків:

$$t_1 = -0,0095; \quad t_2 = 0; \quad t_3 = 0,195; \quad t_4 = 0; \quad t_5 = 0;$$

$$t_6 = 0; \quad t_7 = -0,245; \quad t_8 = 0; \quad t_9 = -0,145; \quad t_{10} = -0,045;$$

$$\begin{aligned} PSV = & \frac{1}{4\,800} \cdot ((-0,095)^2 \cdot 100 + 0 \cdot 350 + (-0,195)^2 \cdot 800 + \\ & + 0 \cdot 650 + 0 \cdot 200 + 0 \cdot 900 + (-0,245)^2 \cdot 750 + 0 \cdot 150 + \\ & + (-0,145)^2 \cdot 400 + (-0,045)^2 \cdot 500)) \approx 0,018. \end{aligned}$$

Визначимо негативну семіваріацію за допомогою додатних відхилень кредитних ризиків:

$$\begin{aligned}
 l_1 &= 0; \quad l_2 = 0,005; \quad l_3 = 0; \quad l_4 = 0,205; \quad l_5 = 0,105; \\
 l_6 &= 0,305; \quad l_7 = 0; \quad l_8 = 0,005; \quad l_9 = 0; \quad l_{10} = 0; \\
 NSV &= \frac{1}{4\,800} \cdot (0 \cdot 100 + 0,005^2 \cdot 350 + 0 \cdot 800 + 0,205^2 \cdot 650 + \\
 &+ 0,105^2 \cdot 200 + 0,305^2 \cdot 200 + 0,305^2 \cdot 900 + 0 \cdot 750 + \\
 &+ 0,005^2 \cdot 150 + 0 \cdot 400 + 0 \cdot 500) \approx 0,027.
 \end{aligned}$$

Визначаємо позитивне середнє семіквадратичне відхилення:

$$psv = \sqrt{0,018} \approx 0,134.$$

Визначаємо негативне середнє семіквадратичне відхилення:

$$nsv = \sqrt{0,027} \approx 0,164.$$

Обчислюємо коефіцієнт асиметрії:

$$\begin{aligned}
 a &= \frac{1}{4\,800 \cdot \sqrt{0,041^3}} \cdot (100 \cdot (-0,095)^3 + 350 \cdot (0,005)^3 + 800 \cdot (-0,195)^3 + \\
 &+ 650 \cdot (0,025)^3 + 200 \cdot (0,105)^3 + 900 \cdot (0,305)^3 + 400 \cdot (-0,145)^3 + \\
 &+ 500 \cdot (-0,045)^3) \approx 0,464.
 \end{aligned}$$

Таким чином, показники семіваріації, середнього семіквадратичного відхилення та коефіцієнт асиметрії свідчать, що значення кредитних ризиків щодо угод кредитного портфеля більше відхиляються в несприятливий бік від середньозваженого кредитного портфельного ризику. Тобто ступінь ризику даного кредитного портфеля досить високий.

3.2. *Задачі, тести, ситуації для самостійного опрацювання*

1. Доповнити перелік видів застави: застава нерухомості, гарантія, застава товарно-матеріальних цінностей,...

2. Кредитний портфель банку має вигляд:

Номер кредитної угоди i	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
S_i	150	350	900	750	200	800	750	150	300	600
$P_i(c)$	0,10	0,20	0,10	0,60	0,30	0,60	0,03	0,20	0,11	0,23

Визначити можливу (сподівану) величину збитків за кредитним портфелем, середньозважений кредитний портфельний ризик, дисперсію (варіацію) та середньоквадратичне відхилення кредитних ризиків щодо угод, які складають кредитний портфель банку.

3. Визначити міру ризикованості кредитного портфеля, який було наведено у попередній задачі на підставі семіваріації, семіквадратичного відхилення та коефіцієнта асиметрії.

4. У чому полягає сутність статистичного методу оцінки ступеня кредитного ризику? Як розрахувати ймовірність погашення кредиту за допомогою цього методу?

5. Наведіть приклади експертної оцінки кредитного ризику.

Література: [1; 3; 8; 9; 10, с. 383–430; 12, с. 65–135].

Тема 4. Менеджмент кредитного ризику

4.1. Теоретичні відомості

Всі активи та пасиви банку поділяються на чутливі до змін відсоткової ставки та нечутливі до таких змін.

Геп (Gap – розрив) визначається як різниця між величиною чутливих активів (ЧА) у грошовому вираженні та величиною чутливих зобов'язань (ЧЗ) у грошовому вираженні.

Суть методу управління гепом полягає в тому, що розмір та вид (додатний або від'ємний) гепу мають відповідати прогнозам зміни відсоткових ставок згідно з таким правилом: якщо геп додатний, то зі зростанням відсоткових ставок маржа зростатиме і, навпаки, у разі їхнього зниження маржа зменшуватиметься; якщо геп від'ємний, то зі зростанням відсоткових ставок маржа зменшуватиметься, а з їх зниженням – збільшуватиметься.

Приклад. Негативний геп ($ЧА < ЧЗ$), відсоткова ставка по активних операціях була 15 %, по пасивних – 10 %. $ЧА = 800$ у. о., $ЧЗ = 900$ у. о. З умови відсотки по чутливим активам $800 \cdot 15 \% = 120$ у. о.; відсотки по чутливим пасивам $900 \cdot 10 \% = 90$ у. о.

ЧВД (чистий відсотковий дохід) = $120 - 90 = 30$ у. о.

Маржа = $(900 - 800) \cdot 0,05 = 5$ у. о.

Відбулася зміна відсоткових ставок на п'ять пунктів. Тоді по активних операціях ставка склала 20 %, по пасивних – 15 %.

Відсотки по чутливим активам $800 \cdot 0,2 = 160$ у. о., відсотки по чутливим пасивам $900 \cdot 0,15 = 135$ у. о.

ЧВД = $160 - 135 = 25$ у. о.

Маржа = $100 \cdot 0,05 = 5$ у. о.

ЧВД зменшився на 5 ум. од. Це означає, що не важливо, в якому напрямі змінюються ставки. Головне, щоб геп відповідав тому напрямові руху ставок, який принесе підвищений прибуток.

4.2. Задачі, тести, ситуації для самостійного опрацювання

1. Яким чином впливає на ризик кредитного портфеля його диверсифікація за галузями виробництва? До яких наслідків може призвести надмірна диверсифікація?

2. Яка структура кредитного портфеля, класифікованого за ступенями ризику, вважається оптимальною:

а) стандартні – 22 %; під контролем – 38 %; субстандартні – 30 %; сумнівні – 5 %; безнадійні – 5 %;

б) стандартні – 30 %; під контролем – 40 %; субстандартні – 10 %; сумнівні – 10 %; безнадійні – 10 %;

в) стандартні – 50 %; під контролем – 35 %; субстандартні – 5 %; сумнівні – 5 %; безнадійні – 5 %;

г) стандартні – 45 %; під контролем – 30 %; субстандартні – 10 %; сумнівні – 10 %; безнадійні – 5 %.

3. Чим відрізняються методи розрахунку відсоткової ставки "вартість плюс" і "базова ставка плюс"? У чому їх переваги та недоліки?

4. В яких випадках для розрахунку відсоткової ставки використовується метод аналізу доходності клієнта? В чому його недоліки?

5. Розрахуйте ризик зміни розміру капіталу банку, викликаний зміною ринкових відсоткових ставок, використовуючи Гар-аналіз та на підставі наведених даних:

чутливі до зміни відсоткових ставок активи 900 тис. грн;

чутливі до зміни відсоткових ставок пасиви 1 000 тис. грн;

відсоткова ставка по активних операціях 15 %;

відсоткова ставка по пасивних операціях 10 %.

За період, що аналізується, відсоткова ставка зросла на п'ять пунктів.

6. Розрахуйте ризик зміни вартості капіталу банку, викликаний зміною ринкових відсоткових ставок, використовуючи аналіз Duration та наведені дані:

активи комерційного банку 500 тис. грн;

пасиви комерційного банку 300 тис. грн;

середньозважені строки погашення активів 3,2 року;

середньозважені строки погашення пасивів 2,5 року.

Ставка дисконтування була 13 %, а за два роки зросла на п'ять пунктів.

Література: [1; 8; 10, с. 383–430; 12, с. 65–135; 15, с. 19–58].

Тема 5. Оцінювання кредитоспроможності позичальника

5.1. Задачі, тести, ситуації для самостійного розв'язання

1. На підставі балансу та додатків до нього розрахуйте показники: платоспроможності підприємства; фінансової стійкості позичальника; показник, що характеризує аналіз грошових коштів позичальника; рентабельності.

Проаналізуйте ефективність використання основного та оборотного капіталу позичальника. Зробіть аналіз дебіторсько-кредиторської заборгованості позичальника.

Література: [1; 3; 7; 8; 9; 10, с. 139–146; 13, с. 236–241; 14, с. 86–96; 15, с. 58–76].

Тема 6. Процес банківського кредитування

6.1. Задачі, тести, ситуації для самостійного розв'язання

1. Товариство з обмеженою відповідальністю "Ера" для отримання кредиту в сумі 200 000 грн під 20 % річних на шість місяців для оплати за продукти (дитяче харчування) з метою роздрібного продажу подало до банку такі документи: обґрунтоване клопотання; копії контрактів з продавцями та покупцями; угоду про заставу будівлі; баланс на останню звітну дату з додатками. Чи достатньо вказаних документів для розгляду питання про надання кредиту? Яких документів не вистачає?

2. Банком надано черговий кредит торгівельній фірмі ТОВ

"Стен" у сумі 50 000 грн під 23 % річних строком на три місяці на закупівлю медичних препаратів (основний вид діяльності фірми – оптова торгівля медичними препаратами) під заставу товарів в обігу оціночною вартістю 100 000 грн. Фірма є клієнтом банку, працює три роки. Має хорошу репутацію. Оформлення кредиту відбулося з дотриманням усіх внутрішньобанківських вимог (проведено оцінку закладеного майна, після надання кредиту зроблено перевірку на місці та ін.). Але Вам – кредитному працівнику, стало відомо, що директор фірми – найманий працівник, має намір звільнитися. Ваші дії?

3. Банк прокредитував свого клієнта МП "Алеко" на суму 30 000 грн під 22 % річних строком на два місяці під закупівлю сировини для виробництва пластмаси (основний вид діяльності – виробництво пластмаси). Застава – автомобіль оціночною вартістю 60 000 грн. Оформлення кредиту відбулося згідно з установленими внутрішньобанківськими вимогами. Після надання кредиту Ви провели перевірку використання кредиту з виходом на місце. При перевірці з'ясувалося, що кредит витрачено за нецільовим призначенням (оплачено податки, виплачено заробітну плату). Клієнт пояснює, що оплатить сировину з майбутніх надходжень. Ваші дії?

4. Банк надав кредит своєму клієнту МП "Агротехсервіс" на суму 60 000 грн під 22 % річних строком на три місяці під закупівлю товарів побутової хімії (основний вид діяльності – роздрібна торгівля). Застава – автомобіль оціночною вартістю 80 000 грн. Оформлення кредиту відбулося згідно з установленими внутрішньобанківськими вимогами. Після надання кредиту Ви провели перевірку використання кредиту з виходом на місце. При перевірці з'ясувалося, що кредит витрачено за цільовим призначенням. Через місяць Ви вийшли на чергову перевірку наявності та збереження закладеного майна і з'ясували, що автомобіль продано. Клієнт пояснює, що мав дуже вигідну пропозицію. Ваші дії?

5. Банк надав кредит своєму клієнту МП "Слоо" на суму 40 000 грн під 20 % річних строком на три місяці під закупівлю косметики та парфумів (основний вид діяльності – роздрібна торгівля). Застава – офісне обладнання оціночною вартістю 80 000 грн. Оформлення кредиту відбулося згідно з установленими внутрішньобанківськими вимогами. Через місяць Ви вийшли на чергову перевірку наявності та збереження закладеного майна і з'ясували,

що обладнання зіпсоване. Офіс фірми розташований у житловому будинку і сусіди з верхнього поверху забули відключити на ніч воду, приміщення фірми повністю затопило, і меблі зіпсувалися. Ваші дії?

Література: [1; 2; 3; 8; 9; 10, с. 130–160; 13, с. 199–313; 14, с. 98–101; 15, с. 76–91].

Тема 7. Особливості кредитування підприємств АПК

7.1. Задачі, тести, ситуації для самостійного розв'язання

1. Ви – працівник кредитного відділу банку. У Вас з'являється інформація, що клієнт банку – постачальник паливно-мастильних матеріалів МП "Тон" має складнощі з покупцем (покупець – колгосп "Зоря" – теж є клієнтом банку). Подія відбувається у березні, колгосп бажає придбати паливо на суму 50 000 грн, але оплатити за нього зможе лише після збору врожаю – у серпні. Надавати паливо з відстрочкою платежу МП "Тон" не має можливості, гроші потрібні йому для поновлення виробничого циклу. Ваші поради клієнтам? Яким чином банк зможе задовольнити їх потреби та отримати прибуток, скориставшись вексельними розрахунками?

2. Клієнтами банку, в якому Ви працюєте у кредитному відділі, є шість колгоспів; щорічно вони зазнають складнощів з фінансуванням придбання сільгосптехніки у лютому–березні, пов'язаних із сезонним характером їх виробництва (оплатити техніку вони можуть не раніше серпня–вересня). Сума закупівель коливається в межах 500...600 тис. грн. Щорічні обсяги товарообігу колгоспів – 7 000...8 000 тис. грн. Постачальник сільгосптехніки – завод "Сільгосптехніка" (м. Запоріжжя). Фінансове становище колгоспів – задовільне. Отримано інформацію про задовільний фінансовий стан заводу. Керівництво банку поставило перед Вами завдання розглянути ситуацію можливого співробітництва з указаними клієнтами з метою максимального задоволення потреб клієнтів та отримання максимуму прибутку від співробітництва. Ваші пропозиції?

3. До кредитного відділу банку, де Ви працюєте, надійшли два клопотання про надання кредиту:

1) від колгоспу "Степ", що займається виключно вирощуванням зернових культур, про надання кредиту в сумі 100 тис. грн строком на чотири місяці з метою закупівлі насіння. Річний товарообіг

колгоспу 3 000 тис. грн. Фінансовий стан – задовільний. У якості забезпечення пропонується сільгосптехніка на суму 200 тис. грн;

2) від колгоспу "Воля", що займається птахівництвом, вирощуванням зернових культур та вирощуванням великої рогатої худоби про надання кредиту в сумі 120 тис. грн строком на чотири місяці також з метою закупівлі насіння. Річний товарообіг колгоспу 3 100 тис. грн. Фінансовий стан – задовільний. У якості забезпечення пропонується сільгосптехніка на суму 200 тис. грн.

Яка з указаних заявок має більше шансів на задоволення? Мотивуйте відповідь.

4. До банку надійшли дві кредитні заявки від фермерських господарств. Обидва господарства займаються птахівництвом і вирощуванням зернових культур. Суми кредиту запитуються приблизно рівні (у першому випадку – 50 тис. грн, у другому – 55 тис. грн), терміни кредиту також збігаються – чотири місяці. Відсоткова ставка очікується на рівні 23...24 %. Мета отримання кредиту – закупівля пального. У якості забезпечення пропонується: у першому випадку сільгосптехніка на суму 120 тис. грн; у другому – страховка страхової компанії на суму кредиту плюс сума відсотків. Якій кредитній заявці Ви як працівник кредитного відділу надасте перевагу? Мотивуйте відповідь.

Література: [3–6; 14, с. 116–117].

Тема 8. Проблемні позики та засоби реструктурування безнадійних боргів

8.1. Задачі, тести, ситуації для самостійного розв'язання

1. Банк надав кредит МП "Зірка" у сумі 100 тис. грн строком на три місяці під 21 % річних. Мета кредиту – закупівля сировини для виробництва скла. Фірма планує опрацювати новий вид діяльності. Застава – будівля (приміщення цеху). Оформлення кредиту відбулося згідно з внутрішньобанківськими вимогами. Одразу ж після надання кредиту проведено перевірку на місці. При перевірці з'ясувалося, що роботи з пусконаладження обладнання не виконуються, хоча сировина завезена та оприбуткована на складі. Клієнт запевнює, що надолужить прогаяне за рахунок організації двозмінної роботи.

Як банк може уникнути виникнення проблемної позики?

2. Банк прокредитував свого клієнта ТОВ "Веста" у сумі

120 тис. грн строком на три місяці під 20 %. Мета кредиту – закупівля обладнання для виробництва шлакоблоків. Підприємство вирішило розширити свою діяльність. Застава – обладнання, що купується за рахунок кредиту. Підприємство сплатило 20 % вартості обладнання за рахунок власних коштів. Проведення чергових перевірок не викликало занепокоєння, але через два місяці відбулися зміни у керівництві підприємства, виникли проблеми з реалізацією продукції та з затримкою сплати відсотків у сумі 1,98 тис. грн. Які дії повинен виконати банк для уникнення появи проблемного кредиту?

3. У кредитному портфелі філії банку є 24 позики на суму 20 000 тис. грн, з яких чотири позики на суму 250 тис. грн мають прострочені терміни повернення. Давність виникнення прострочки – три місяці, три позики на суму 600 тис. грн – пролонговані, з останніх сімнадцяти 60 % – проблемні. Всі кредити мають належним чином оформлені угоди застави.

Дайте оцінку кредитного портфеля банку з позиції можливої реструктуризації. Яку роботу необхідно провести для покращення становища?

4. Проблемна частина кредитного портфеля банку складається з дрібних, неліквідних кредитів ідентичних за характером, строками та доходністю. Загальна сума вказаних кредитів 300 тис. грн, кількість – 41 кредит.

Які шляхи по усуненню проблемних кредитів можуть бути впроваджені?

5. У кредитному портфелі банку є позика, надана підприємству агропромислового комплексу в сумі 45 тис. грн. Мета надання кредиту – закупівля сільгосптехніки (комбайну). Підприємство закупило техніку, але не впоралося з ефективною організацією сільськогосподарських робіт. Кредит віднесено на рахунок прострочених два місяці тому. Забезпечення кредиту – придбана за його рахунок сільгосптехніка. Які дії може вчинити банк, щоб позбавитися простроченого кредиту? Вкажіть можливі варіанти.

Література: [1; 2; 3; 7; 8; 9; 10, с. 130–160; 13, с. 199–313; 14, с. 75–86; 15, с. 75–86].

Тема 9. Кредитний портфель комерційного банку, його класифікація і аналіз

9.1. Задачі, тести, ситуації для самостійного вирішення

1. Кредитний портфель комерційного банку згрупований залежно від якості погашення заборгованості та фінансового стану позичальників і має вигляд таблиці, поданої нижче.

Фінансовий стан позичальника (клас)	Заборгованість за позиками позичальників, грн	Обслуговування боргу позичальником (група)
"А"	60 000	"Добре"
"Б"	90 000	"Добре"
"В"	40 000	"Слабке"
"Г"	25 000	"Слабке"
"Д"	10 000	"Незадовільне"
Разом	225 000	—

Структуруйте кредитний портфель залежно від ступеня ризику. Зробіть висновки.

Література: [1; 7; 11, с. 130–160; 13, с. 199–313; 14, с. 180–191; 15, с. 100–105].

Тема 10. Створення резерву для покриття можливих втрат від кредитних операцій

10.1. Задачі, тести, ситуації для самостійного вирішення

1. Розрахуйте суму резерву для відшкодування можливих збитків по кредитних операціях, врахувавши, що резерв за кредитним портфелем (поданим у таблиці) ще не формувався.

Класифікація кредитного портфелю за ступенем ризику	Сума кредиту, грн	Вид забезпечення кредиту		
		Рухоме майно	Державні цінні папери	Гарантії Кабінету Міністрів України
Стандартні	110 000	60 000	75 000	—
Під контролем	140 000	220 000	40 000	10 000
Субстандартні	100 000	120 000	67 000	—
Безнадійні	50 000	60 000	30 000	—

Література: [3; 7; 11, с. 130–160].

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Законодавчі та нормативні акти

1. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 07.12.00 р. № 2121–III // ВВР. – 2001. – № 5, 6.
2. Закон України "Про банкрутство" від 14.05.92 р. № 2343–XII // ВВР. – 1992. – № 31.
3. Закон України "Про заставу" від 02.10.92 р. № 2655–XII // ВВР. – 1992. – № 47.
4. Закон України "Про фермерське господарство" від 10.06.2003 р. № 973–IV.
5. "Земельний кодекс України" від 25.10.2001 р. № 2768–III // ВВР. – 2002. – № 3,4.
6. Наказ Міністерства аграрної політики України та Міністерства фінансів України "Про затвердження Порядку використання коштів Державного бюджету України, що спрямовуються на здійснення фінансової підтримки суб'єктів агропромислового комплексу всіх форм власності та господарювання через механізм здевелювання кредитів" від 10.07.2003 р. № 227/446.
7. Постанова Правління НБУ "Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків" від 06.07.2000 р. № 279.
8. Постанова Правління НБУ "Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні" від 28.08.01 р. № 368.
9. Постанова Правління НБУ "Про затвердження Положення НБУ "Про кредитування" від 28.09.95 р. № 246.

Основна література

10. Банківські операції: Підручник / *А.М. Мороз, М.І. Савлук, М.Ф. Пуховкіна* та ін.; За ред. *А.М. Мороза*. – 2-ге вид., випр. і доп. – К.: КНЕУ, 2002. – 476 с.
11. Гроші та кредит: Підручник / *М.І. Савлук, А.М. Мороз, М.Ф. Пуховкіна* та ін.; За заг. ред. *М.І. Савлука*. – 3-тє вид. – К.: КНЕУ, 2002. – С. 385–430.
12. Кредитний ризик комерційного банку: Навч. посіб. / *В.В. Вітлінський, О.В. Перкарівський, Я.С. Наконечний* та ін.; За ред. *В.В. Вітлінського*. – К.: Т-во "Знання", КОО, 2000. – 251 с.
13. Операції комерційних банків: Навч. посіб. / *Р. Коцовська, В. Ричківська, Г. Табачук* та ін. – К.: Алєрта; Л.: ЛБІ НБУ, 2003. – 500 с.
14. *Шевченко Р.І.* Банківські операції: Навч.-метод. посіб. – К.: КНЕУ, 2003. – 276 с.
15. *Шевченко Р.І.* Кредитування і контроль: Навч.-метод. посіб. – К.: КНЕУ, 2002. – 183 с.

КАРАСЬ Петро Миколайович
КРАМАРЕНКО Оксана Марківна

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
до виконання практичних і самостійних робіт
з дисципліни "Кредитування і контроль"

Видавництво НУК, 54002, м. Миколаїв, вул. Скороходова, 5
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 1150 від 12.12.2002 р.

Редактор О.В. Нестеровська
Комп'ютерна правка та верстка К.О. Докієнко
Коректор Н.О. Шайкіна

Підписано до друку 20.09.04. Формат 60×84/16. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 1,1. Обл.-вид. арк. 1,2. Тираж 150 прим.
Вид. № 13. Зам. № 345. Ціна договірна.